МАССАВА А ЛЕНИНСКИ СУББОТНИКЕ ГIО!
ДАЬКЪАЛА ХИЛБА КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМ!

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 16 АПРЕЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 46 (7549). ★ Мах 3 кеп.

ТРАДИЦЕШТА ТЕШАМЕ ДА

Советски наха чIоагIа боча дола таханара ди календара тIа белгалдаькххадац. ХIаьта а цох шоай цIей, къахьегама боккъонца цIей лерхI цар. Миллионаш болча наха шоай балхаца, хьаддача практически гIулакхашца дог тешадеш цIаькха а хьахьокхаргда парте XXVII съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш кхоачашъеча, перестройка чакхйоаккхача, гласность а демократи а чIоагIъеча, мохк социально-экономически дегIабоалабеча хьинаре дакъа лаца кийча хилар.

...1919 шу. Къонача Советски Iаьдала геттара хала хаяр из. Парте Центральни Комитето Советски правительстваи деррига низаш оарцагIдаьхадар колчаковски эскар дохадара. Моссовета чрезвычайни заседане къамьл деш, В. И. Ленина беррига коммунисташ, къахьегамхой тIахьийхар фронта новкъостал дара, дисциплина чIоагIъяра, транспорта болх тоабара.

Цу хьалашка къаьстта боккха лоархIам болаш дар Московско - Казански машиннаькъа Москва-Сортировочное яхача депо коммунисташа дIадоладаь гIулакх. Цар лаьрхIар 12 апреле, шоаттаднийнахьа, Малхбоалехьарча фронта эшача паровозашта ремонт еча болх чакхбаьнначул тIехьагIа итт сахьата къахьега. Уж хьаллаьцар Московско - Казански машиннаькъа берригача коммунисташа. Иштта хьахнлар хьалхара коммунистически субботник. Цигара хьаболабелар миллионаш болча наха дакъа лоацаш хIанзарга баьнна болам.

Июнь бетта араьлар Владимир Ильич Ленина язъяь «Великий почин» яха статья. Цу тIа баьччас дувцар белогвардейцашца тIом беча цIеча эскархоша гойтача турпалалах. ДIахо яздора: «КIезигагIа теркам тIаозаш дац тыле болх беш болча къахьегамхой турпалал а. Iалаьмате боккха лоархIам болаш да цу хьакъехьа болхоша шоай лоIамагIа коммунистически субботникаш чакхдахар».

В. И. Ленина шаьра гора субботникаш кердача общества зIиргаш долга, царех коммунистически къахьегама хьисап хургдолга. «Уж, — яздора цо, — хургболча боккхача хувцама юхьиг я».

ДIаьхий истори да вай республике коммунистически субботникаш - хьахилара а. Москве санна, Грозне уж дIадоладир паровозни депо болхлоша. 1920 шера ЦхьоалагIча мае вай городе хилар дуккхача наха дакъалаьца хьалхара субботник. Грозный машиннаькъа станци юхаметтаоттаеча къахьийгар ворхI эзар болхлочо, трудармейцо, городе бахача наха. Цу цхьан дийнахьа шийтта паровоз, кховзткъе кхоъ цистерна тоайир, цхьа эзари ах эзари тонн тиша аьшк гулдир.

В. И. Ленин ваь ди гаргакхоачача хана, цхьаккха приказ доацаш, шоай дегаша хьалхадаккхарах советски наха, боккхачар а зIамигчар а, коммунистически субботникаш чакхдоахача хьинаре дакъалоац. Къахьегама овсарле кхыча деношкарчул дуккха лакхагIа йолаш болх бу цар цу дийнахьа.

Иштта да укх шера а. Владимир Ильич Ленин ваь 118 шу дизара сийна Ерригсоюзни коммунистически субботник дара москвичаша даь кхайкарал хьал а лаьца, Нохч-ГIалгIайчен промышленни предприятей, колхозий, совхозий, учрежденей а организацей а болхлой, студенташ, дешархой дегаш гIоздаьнна арабаьннаб къахьега. Хьалхе вIашагIъехкача штабаша хIаране хьинаре болх бара мел эшар Iалашдаьд, хьан фу дергда белгалдаьд.

Масала, «Грознефть» объединене тахан балха араваьннав ткъо эзар гаргга саг. Царех дилагIча даькъал совгIа болчар шоай массазарча моттигашка къахьегаргда, юхебисараш хургба соцкультбыта объекташ хьалъеш, лостам беш. Барайтта эзар сома маьха гIишлонмонтажни, итт эзар сома маьха ремонтни балхаш дергда цига, кховзткъе итт тонн тиша аьшк гулдергда. Машара фонде мехкдаьттахоша дIачулургда кхойтта эзар сом. «Грознефта» коллективо «цIеча» шоаттдийнахьа планал совгIа даьккха мехкдаьтта, «Грознефтеоргсинтез» объединене предприятешка чакх а даьккха, мехкдаьтта продуктай эстафетни поезд вIашагIйолларгья. Из да В. И. Ленин ваьча ден сийна республика къахьегамхоша хIара шера кийчдеш дола совгIат.

Тахан дукха балхаш дергда Нохч-ГIалгIайчен гIишлонхоша а. Коммунистически субботнике дакъа лоацаш ва ткъо эзар гаргга болхло, инженер, техник, гIулакхера саг. Цар арахецаргья 120 эзар сома маьха промышленни продукци, 270 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш дергда, 22 эзар тонн мухь дIахьоргба, царех ах эзар тоннал дукхагIбар кходаьча доагораца а хьош.

Коммунистически субботнике дакъалоацаш ва республика Госагропрома системе къахьега 140 эзар саг. Тахан цар дIалургья кхо бIаь тоннал совгIа шура, кхо бIаь эзар гаргга фуъ, дIайогIаргья шовзткъа эзар совгIа га а кIотарг а, кхашкара балхаш дергда.

Республика столица къахьегамхоша арахецаргья 4.6 миллион сома маьха товарни продукци, бахача наха эша дукха товараш, кхоьча бийдала, электроэнерге, доагора чотагIа болх бергба эзараш наха. Пятилетка фонде дIачулургда 236 эзар сом.

Цхьаькха да белгалдаккха дезаш. «ЦIеча» шоаттдийнахьа болх бе ара мел ваьннача къаьстта теркам тIабохийтаргба материалий а бийдала а кхом бара, къахьегам дикагIча тайпара вIаштIехьбаккхара, хьаю продукци дика хилийтара.

Хьаде хIама доацаш цхьаккха вусаргвац. Дешархоша, студенташа, гIулакхерча наха школай, институтий, предприятей а организацей а ковнаш, улицаш, паркаш а сквераш а цIенъергья, гаьнаш, кIотаргаш дIайогIаргья, тоха езача кIир тохаргья, басар хьокхаргда.

Советски наха хов — шоаш тахан яьха средстваш халкъа юкъара хьашташ, парте белгалъяь социальни программа кхоачашъяра дIахьожаергйолга. Масала, хьалхарча шерашка хиннача субботникашка даьккхача ахчах хьалъяьй Ерригсоюзни онкологически а кардиологически а Iилман центраш, акушерства а гинекологе а Ерригсоюзни Iилма-тохкама институт, наьнен берен унахцIено лораяра йола Кишиневски республикански центр, дуккха школаш, госпиталаш, дешадаха ха йоацача берий учрежденеш, наха чIоагIа эша кхыйола объекташ. Долче, дегаша хьехарагIа, воай лоIамагIа болх беча вай — хIаранена а дерригача халкъа а долча гIулакха болх бу.

Шеко яц, ленински коммунистически субботнико цIаькха а хьахьокхаргда парте XXVII съезда решенеш кхоачашъеча керда коталонаш йоахаш республика къахьегамхой XIX - ча Ерригсоюзни партийни конференцена накъа болхалга.

МАССАВА А КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИКЕ ГIО!

ЛАКХА ОВСАРЛЕ ЙОЛАШ КЪАХЬЕГАРГДА ВАЙ!

Хьинаре дакъалоацаргда

ГРОЗНЫЙ

— Массаза а санна, В. И. Ленин ваь ди дикача къахьегамца белгалдоаккхаргда Грознерча къахьегамхоша.— аьлар тха корреспондентага, субботника йолча штаба начальника, КПСС Грозненски горкома шоллагIча секретара М. Баймурадова. — Тахан субботнике дакъалаца араваьннав 252 эзар совгIа саг. Царех 70 эзар гаргга шоай массазарча балха моттигашка хургва. Промышленносте 37 эзар саг.

— Майрбек Эльсиевич, субботника дикагIа кийчо яь предприятеш малагIаш я вай городе?

— Цу даькъе сона белгальяккха ловра «Оргтехника» яхача производственни объединенена чуйоагIа «Электроприбор» яха завод. Укхаза массазара оамал а хинна дIаэттад хIара шера В. И. Ленин ваьча денна хетадаь субботник дара москвичий болам! эггара хьалхарчарца хьаллоацалга. ХIанзчул цхьа бутт хьалха денз тахан шоаш мел дергдола балхаш, хIаране къахьегаргдола участок белгальяьккхай цар. Цул совгIа, цу заводе къахьийга мел хинна хIанз пенсе бола ветеранаш а арабовл «цIеча шоаттадийнахьа».

Сона белгальяьккха ловра Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене локомотивни депо коллектив а. Тахан цар шиъ локомотив тоаергья, йоагIачул совгIа массехк эзар тонн мухь дIа-хьа хьоргба.

— Майрбек Эльсиевич, тIаккха миштта латт гIишлошъеча, транспортера гIулакхаш тахан?

— Цхьайтта эзар совгIа саг ва тахан транспорте къахьегаш. Кхыча деношкарчул 52 автобус дукхагIа араяьнна городской лине тIа духхьал нах дIа-хьа кхувлара. Транспортникаша 122 эзар тонн тайп-тайпара халкъа боахама мовхьаш дIа-хьа хьоргда. Къаьстта хьинаре къахьегаргда, гIишлошъераша тахан. ГIишлон управленера тхога хIанзле баьча хоамагIа 20 эзар гаргга саг араваьннав субботнике дакъалаца. ХIаьта пусковой объекташ йолча къахьегаш ва 5 эзар совгIа саг.

Вай республике дика йовзаш я гIишлон управленена чуйоагIа СМУ-7. Къаьстта хьинар айденна арабаьннаб цу управлене къахьегамхой тахан къахьега. ХIана аьлча, дикача хьокхамашца чакхъяьккхай цар укх шера хьалхара квартал.

— Кхоьча материалий, бийдала, энергоресурсий чотагIа къахьегараш бий тахан субботнике дакъалоацачарна юкъе?

— Дуккха коллективаш я, къаьст-къаьста нах ба. Масала, гIишлошъеча управленерча ДСК РСФСР заслуженни гIишлонхо Б. Котиков, керте латта отделочникий бригада «Старогрознефть» яхача мехкдаьттен гази йоаккхача управленера йиъ бригада, «Октябрьнефть» НГДУ ворхI бригада, «Красный молот» яхача заводера нийс бригада я тахан кходаьчун чотагIа къахьегаш. Цар арахецаргья 10 эзар сома маьха продукци.

Цул совгIа, городерча предприятеша 708 эзар сома маьха халкъа эша товараш арахецаргда.

«Город хьайна езе — гIулакхаца дIахьокха» яхача девизагIа майдашка, улицашка, скверашка кхычахьа лостам беш ва 190 эзар гаргга саг. Цар дукха гаьнаш кIотаргаш дIайогIаргья, гIашлой наькъаш тоадергда, цIеношта, гаьнашта кIираш тохаргья, тиша аьшк гулдергда.

Субботнике къахьегаш даьккхача дерригача ахчах пятилетка фонден машара фонден 236 эзар сом дIачулургда города къахьегамхоша.

Интервью ийцар **А.-Г. УГУРЧИЕВ.**

НАЗРАНЬ

Къаьстта чIоагIа дегаш гIоздаьнна, хьинар айденна арабаьннаб Назрановски района къахьегамхой В. И. Ленин ваь 118 шу дузача цIейна хетадаьча Ерригсоюзни коммунистически субботнике. Района халкъа боахама ерригача участкашка тахан тайп-тайпара балхаш деш ва 37100 саг. Царех массазарча шоай балха моттигашка кхыча деношкарчул хьинарегIа къахьегаш ва 6400 производственник. Царех промышленносте болх беш ва 2350 саг, транспорте — 490, гIишлош хьалъеча — 410 совгIа гIишлонхо. Пусковой гIишлош хьалъеча ерригa шоай таронаш оарцагIъяьха болх беш ва 280 гIишлонхо. ХIаьта совхозашка, кхыча юрта боахама предприятешка — 1980 саг.

Ленински коммунистически субботнике дакъа а лоацаш, шоай керттерча производстве тахан къахьегама вахте латтараша арахецаргья 202400 сома маьха тайп-тайпара продукци. Цу даькъе 88 эзар сом мах бола халкъа эша товараш а долаш. ГIишлонхоша кхоачашдергда 18 эзар сома маьха балхаш.

Кхоьча материалий, энергоресурсай чотагIа болх беш я кхаь предприятеи совхозеи, 18 цеха, ферма, бригада коллективаш, 1430 саг.

Тахан керттерча производстве къахьегаш бараша шоаш даьккха 15100 гаргга сом алапи шийтталагIча пятилетка фонда юкъехьоргда.

ГУДЕРМЕС

Гудермесски района къахьегамхой дика накъабаьхкаб Ерригсоюзни коммунистически субботника. Ханнахьа кийчо яьй цар тахан овсаре болх бара. Масала, локомотивни депо болхлоша дош деннад 16-ча апреле кхоьяьча электроэнергеи доагореи чотагIа 50 состав дIахьа йига, планал совгIа 30 эзар тонн халкъа боахама мовхьаш дIа-хьа дахьа.

Шоай дикагIдола хьокхамаш гойта лаьрхIа ба тахан района гIишлонхой а. Халкъа боахама объекташка къахьегаш ва царех 1649 саг, хIаьта 650 саг городе лостам беш ва. Шовзткъеи ялх эзар сома маьха балхаш де, гаьнаш дIайогIа, 27,5 тонн тиша аьшк гулде лаьрхIа ба уж. 5700 сом шийтталагIча пятилетка фонде дIахьожадергдолаш да.

Овсаре болх беш я 1380 саг чувоагIа района торговле болхлой коллектив а. Тахан шоаш хьаьнала къахьийга даьккха 800 сом машара фонде дIалургдолаш ба уж. Цхьабакъда, массарел лоархIамегIа хет царна субботнике дакъа лоацача наха шоаш дергдола гIулакх. Цунна йизза кийчо яьй цар.

«ЦIе шоатта» шоай ди лоархI коммунальникаша. Царца цхьана городе лостам бе арабаьннаб тахан эзараш къахьегамхой, дешархой.

Кхехкаш да бIаьстанкхашкара балхаш районерча совхозашка. Къаьстта дикача оагIорахьара белгалъяьннай царех «Новогрозненский», «Белореченский», «Восточный» совхозаш. Хана хьалха кхоачашъяьй цар юртбоахама продукци яккхара йола хьалхарча квартала планаш. Иштта хьинаре болх бе лаьрхIад цар субботнике а.

Эзараш нах хургба Медицински инструментий, «Нефтехимзапчасть», маьхк еча, кирпишкий заводашка, кхыча предприятешка болх беш. Ма хулла дукхагIа промышленни продукци арахийца ца Iеш, шоай города куц хозде лаьрхIад цар.

СУНЖА

Сунженски район дукхагIча даькъе белгалйоал юртбоахама продукци яккхарцеи из пачча хьалкхенга йохкарцеи. Дерригача республике довзаш да Ленина цIерагIчен «Путь к коммунизму» яхачен колхозий кхаш леладерий, XX партсъезда, XIX партсъезда, ЦIеча Эскара цIагIагIча колхозий хьайбаш леладерий, «Ассинский» совхоза баьцадаараш леладерий къахьегама толамаш. Бакъда, кIезига яц укхаза промышленни предприятеш а. Царех я Карабулакера рудай йоацача гIишлон материалий а химически реагентий а заводаш, быткомбинат, мехлесхоз, Ассиновкера консервни завод, АТП, ДРСУ, кхыраш.

Тахан цар кхыча боахамийн предприятейн къахьегамхой субботнике дакъа лоацаш ба. БоккхагIбарех дIакхийттаб школашкара, Серноводскерча юртбоахама техникумера, профессионально - технически училищера дешархой. Кхыметтел «Серноводск — Кавказский» яхача курорте салоIаш бараш а юстара бисабац. Къоначарца цхьана вахте эттаб парте, тIема, къахьегама ветеранаш, пенсионераш. КIезига низ дIалац цар шоай района юрташи станицаши цIена, хоза, баьццара хилийтара.

Районе тахан балха араваьннав 22700 саг. Царех аханел совгIа бараш шоай массазарча балха моттигашка ба. Тахан къахьийга даьккха 32 эзар сом пятилетка а машара а фондашка дIачудала лерхI цар. Дика инициатива кхайкаьяьй Карабулакски химически реагентий завода коллективо — 120 сом Ассиновски берий цIенна дIахьожаде дага я из. Дуккханеша хьаллаьцад из дика гIулакх.

АХЬМАДХАНА ТОЛАМАШ

Дика эттача укх бIаьстан хIара денах лерттIа пайда а эцаш, балха ха ца тулийташ чуйiнна бIаьстан-кхашкара балхаш деш боахк Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза механизатораш. БIарг ма кхоачча уллача кхай тIа дIа-хьа лел культивтораши макхаши цхьана тIехьатесса йола ши трактор. Уж лохкаш ба трактористаш Боков Ахьмадхании Шадиев Мухьмади. Боахаме дIае йолаяь горох юврг йола кхаш хьалхе а кийчдеш ба уж. Цар агрегаташ чакхъяьннача лаьттанга хьежача, специалист веце а, гуш да кха кийчдара дикал лакха йолга.

Шийгара масал а луш, хьалхаваьнна лелар ва 1940 шера денз механизатор а волаш боахама толашагIа вола тракторист Боков Ахьмадхан. Укхаза цо болх бу бархIлагIа шу да, цул хьалхагIа хьаьнала къахьийгар Ахьмадхана «Луч» яхача совхозе. Шовзткъеи диъ шера болх беш цунна карагIдаьннарий беза мах баьб кулгалхоша. Из ва 9 — 11-ча пятилеткай ударник, «Социалистически яхье котваьннар» яха массехк знак еннай цунна. Ший виъ воIа а Iомаяьй цо механизатора говзал, хIаьта цо хьалкхебаь кагирхой, чот яь а варгвоацаш, дукха ба. Шоай хьехамчоа нийсса дика къахьегаш ба Боков Закре, Галаев Мухьмад, Нальгиев Ахьмадхан, кхыбараш.

— Боков Ахьмадхан хьинар долаш, ший гIулакхах дог лазаш лаьтта дезаш саг ва. Цунга хьежжа да хьокхамаш а. ХIара дийнахьа 30 — 40 процент тIехккхоачашъю цо кхаш кийчдара дийнахьара нормаш, — дувц цох № 1 йолча мехотряда кулгалхочо Гандалоев ТIахIира.

СУРТАШ ТIА: 1) къахьегама ветеран, кагирхой хьехамча А. Боков. 2) культиваци а еш, макха боаккхаш латт кхай тIа.

Р. АУШЕВА сурташ.

ТIЕХЬАБИСА БОКЪО ЯЦ

Хьайбай продукци йоаккхачен цунна заготовкаш ечен тIехьадусалга дIадаккхара тIаберзабаь организаторскии политическии болх чIоагIбара де дезараш белгалдаьхад КПСС обкоме. Горкомийи райкомийи юртбоахама отделий заведующеша, агропромышленни комплекса болхлой профсоюза районни комитетий председателаша, боахамий, РАПО кулгалхоша, колхозийи совхозийи парткомий секретараша а керттерча специалисташа а хьайбаш Iангара дахар чакхдаларца ювзаенна проблемаш йийцар, къаьстта терка тIабахийтар цхьадолча боахамаша нийсдалийта кхоачамбоацараш дIадаха дезаш хилара.

БIарчча хьанийцача хьалхарча квартале пачча хьалкхенга дулх дохкара план 127 процент, хIаьта шура йохкара план 107 процент кхоачашъяьй республике. ХIаьта а, кхычарна нийсса хьалаш дола цхьайола колхозаши совхозаши шоай денхарех лоархIаьяьц.

Балха цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдалчийтарах жоп дала дийзар «Ойсунгурский» совхоза парткома секретара М. Хайгаева, «Знаменский» совхоза директора И. Нурадиева, «Терский» совхоза парткома секретара С. Магомадова, КПСС Ачхой-Мартановски райкома юртбоахама отдела заведующе Х. Алдамова, «Горячеисточненский» совхоза партийни организаце секретара Ш. Джамалдаева.

Новкъа дале а, царех массанена белгалдаха маганзар хьайбай боахам тоабара тIадолха наькъаш. Масала, фу ала йиш йолаш ва цох, хьалхарча квартале шоай боахаме хIара кхоабача Iаттагара масса килограмм шура яьккхай, дикагIйолча доярка малагIа хьокхамаш да ховш воаца М. Хайгаев? ХIаьта дикагIбарий опыта, къахьегамера дикагIйола методаш шерра дIа-хьа йоаржаяра кIийлен тIа мара тоаде йиш йолаш мичад хьайбаш леладеча этта хьал. Кхы хьано лоацаргья цу балха хьалхле, коммунисташа, партийни организацеша ца лоаце. Уж ма бий хьайбаш леладераш, шоашта тIехьабаха безараш.

Къаьстта из дара тIаберзабир гулбеннараш, лоархIамеча къамаьла итог еш, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIча секретара Д. Г. Завгаева. Цо белгалдаьккхар, хьайбай боахаме къахьегам вIаштIехьбоаккхача подрядни формаш, боахама расчет ма хулла шерагIа юкъейоалаяр, наьха балхеи салаIареи хьалаш тоадар. XIX Ерригсоюзни партконференцена накъадолхаш боккъонца йола социалистически яхь йоаржаяр динза даргдоацаш долга.

ХIанз хьайбаш ахкаш хьалашка доалача хана, чIоагIа лоархIаме да хьайбай продукци ца йойтара, ерригача таронех бизза пайда эцара, хьайбаша хьалур алсамдаккхара, тIеххьарча даькъе, планаши декхараши толаме кхоачашдара коллективаш оарцагIъяхар. ТIехьадусача боахамий кулгалхой, партийни организацей секретараш, керттера специалисташ декхарийла ба этта хьал дIадаккхара хьайда де дезараш чакхдаха. ТIехьависа цхьанне а бокъо яц.

БАРТ ЦАӀ ХИЛЧА...

Наьсарен района «Экажевский» совхоза кхоалагӀча тракторни бригаде кхаьчача цецдаьнна дисар тхо цхьан юкъа: гуш саг а вацар, е мала мичахьа ва, аьнна, дӀахатта моттиг а яцар.

«Укхаза-м цхьакхха а саг мичав, хӀанз фу дича бакъахьа да-хьогӀ? — аьнна, тхона хетаденнача ханна, мичахьара йоагӀа а ца ховш, цхьа кхалсаг гучаяьлар.

— Шоана мала везар? — аьнна, — беззаме моаршал хаьттар цо. Из хиннаяр бригада повар Евлоева ПаьтӀамат.

— Берригаш а кхай тӀа шийна тӀехьа Ӏаьржа мул а буллаш.

— Укх шера тха бригада къахьегамхоша цхьа барт а баь лаьрхӀад боахаме эггара хьалха бӀаьстан-кхашкара балхаш чакхдахен, цул совгӀа, чуэцаргбола хьувкъам массарел лакхагӀа хилийтен, — йоах дӀахо агронома Б. Альдиева. — Цу гӀулакхо тха таро хулийтаргья тхоашта а, паччахьалкхенна а, цӀаккха ца хиннача бесса пайда бала. Шеко йоацаш тешаш да тхо пятилетка кхоалагӀча шера доккхий къахьегама толамаш даха тхоай вӀаштӀехьдаргхиларах.

РЕПОРТАЖ

ба, тахан коартолаш дӀае болалуш ба тха механизатораш, — аьлар цо.

Кхай тӀа дӀакхаьчача эггара хьалха тха бӀарг тӀаэттар вӀаши юхе дӀаоттаяь латтача коартолех йизза йолча шин самосвалах. Царех цхьан машина юхе дӀатӀазза латтар коартолаш дӀаювш йола агрегат. Шортта машина кузов хьал а яхийта, цу агрегата чу коартолаш Ӏо чу йоассаеш воаллар шофер Аушев Ӏумар. Коартолех бункер хьалйиза яьлча, шортта дӀайолаелар трактор. Цу тӀа вагӀар боахаме коартолаш кхееча звенон звеньевой Евлоев Ӏаладин. Цу минота дӀаболабир бригаде коартолаш дӀаера болх.

Ӏолийга коартолаш лаьттара хьалъийеш, уж дӀа-хьа хоржаш, йоккхагӀа ярех шишша дакъа доахаш, телхараш цхьан оагӀорахьа йоахаш, иштта чуийнна кхы дӀахо дола балхаш деш бар звеноцара болхлой Нальгиева Тамара, Евлоева Лиза, Евлоева Тамара, кхыбараш. Гуш дар боккхача безамца шоай декхараш цар кхоачашдеш хилар.

— Укх минота Ӏокхача езаш цхьаькха агрегат я тха, — йоах отделене агронома Альдиев Беслана, — из ва шоллагӀйолча звенон звеньевой Евлоев Ахьмад. ТӀаккха гургда-кх вайна цу балхо «йорт» мишта хьо. Вешта, массехк ди хьалха хӀанз санна вӀашагӀкхийттадар тхо ер болх дӀаболабе. Цхьабакъда, цӀаьхха йоачан а йолаенна, вӀаштӀехьдалан-зар цхьанкха хьаде. Цудухьа безам ба тха хӀанз лоацчача хана коартолаш дӀайийна дала.

Агрономаца цхьацца дувцаш тхо латташ, йизза бункер дӀакхоача а яь, шоллагӀа юхахьакхаьчар звеньевой I. Евлоев. Катеха, ха ца йоаеш ший мухь а йица юха а кхай тӀа даьлар цун болата «кема». Бухь билла вахар из бӀубенна дар агронома тӀеххьара дешаш. Гуш дар уж цӀаьхха дагадохарагӀа яхаш доацалга; цу хьакъехьа отделене кулгалхошен иштта берригача къахьегамхошен кӀоаргга уйла яь хилар. Селла хоадам болаш дар агронома хӀара дош. Цар тешал дора бригада хӀара къахьегамхо Ӏиз, хьинар кхо ца деш, укх шера къахьега лаьрхӀа хилара.

Еррига а шин бӀаь гектар майда я отделене укх шера коартолаша дӀалоацаргъяр. Шиъ звено я укхаза вӀашагӀъелла уж балхаш кхоачашдергдолаш. ХӀанз укх сахьате цар керттера декхар — ма-хулла сихагӀа из культура дӀайийна балар да. ХӀаьта уж балхаш укхаза сихдаь дӀахьош а да.

— Ялат дӀадийнад, аьнна, доалаш дац тха гӀулакх, — йоах тракторни бригада бригадира Сапралиев Мусас, — дукха Ӏунал да цу дӀадийначча ялаташта дӀакхачийта дезар. Из дерригa дика кхетаду оаха. Иштта дика кхеташ я тха коллектив укх шера тхоашта хьалхашка латта декхараш доккхийн бехктокхамен хиларах а. Цхьабакъда, халонех кхераш цхьа болхло вац тха. ТӀаккха, сенах шек хила деза тха!

Да а да доккхий декхараш укх шера цар тӀанийцараш. Юкъера лаьрхӀача 150 центнер коартолаш я, хӀара гектара тӀара укхаза чуэца лерхӀаш, 125 центнер план йолча. Цул совгӀа кӀа, кен, шекара свеклаш, хьажкӀаш, иштта кхыйола культураш 920 гектара тӀа дӀае а, хӀаьта цар хьувкъам соахкарчул дикка бокхагӀа хилийта а лерхӀ. Цудухьа кхетаде хала дац, бригада кулгалхо, берригa кхаш леладераш селла оарцагӀбовлара бахьан. Декхараш доккхий а хилча, уж кхоачашдинза даргдац, из мара кхы ниiкъ а бац цига. Аьттув хилба цар лерхӀар кхоачашде.

М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

Нов. Г. М. Омаровна
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Партийни органашка дукхача шерашка беркате болх барах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Омаров** Георгий Магомедовича — КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома Ӏилмани дешара заведенеийи отдела инструктора.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИИ.

гор. Грозный,
1988 шера 11 апреле.

● *Кхоана — советски Ӏилман ди*

ТОМСК. ЦӀи хеза Ӏилманхо Кабанов Михаил Всеволодович — физико-математически Ӏилмай доктор, Сибирски физико-технически института директор, СССР АН член-корреспондентал хержав.

М. В. Кабанов толаме аэрозолей оптикен атмосфера оптически рефракцен проблемех болх беш ва. Цо гуча а яьккха овлангара техкай самолеташ Ӏоховшаяра фордан а додача хин а кемаш дӀадигара лаьрхӀача лазерни навигационни устройстваш хьаеча шерра пайда ийцача лазера сийрдала контраст лораяра эффект. Хьа а кхелла экспериментально техкай атмосфера рефракци яра керда теори. М. В. Кабанова кулгал а деш вӀашагӀ а елла юкъейоалаяьй фордан кемай борташ тӀа болх бара лаьрхӀа автоматизированни метеорологически станци.

М. В. Кабанов 130 Ӏилман балха автор ва Къахьегама ЦӀеча Байракха орден еннай цунна.

СУРТА ТӀА: Томски университетерча Сибирски физико-математически института директор член-корреспондент М. В. Кабанов (аьрдехьа) физико-математически Ӏилмай кандидат лабораторе заведующи Г. В. Майер. М. В. Кабанова кулгал а деш, атмосферан лаьттан тӀоанаштен аэрокосмически зондировани яра лаьрхӀа лазерах оптически преобразователаш хьаяра балхаш деш да.

В. КАЗАНЦЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

РЕСПУБЛИКА ӀИЛМАН ЛАКХАЛЕНАШ

Вай мехкарча халкъий вахара деррига доакъош дикагӀча оагӀорахьа хувцара юхьиг дӀайолайир Сийлахь-боккхача Октябро. Кхыча моттигашка санна, Нохч-ГӀалгӀайчене а дегӀааха йолаелар экономика, культура, Ӏилма. Парте наьха йоакхо еш хилар дар из.

Вайцига хьайийлар Ӏилман-тохкама учрежденеш. Социализм хьалъеча белггалара моттиг дӀалаьцар цар. Советий Ӏаьдал даьннача хьалхарча шерашка нийсъеннача халонашка а говзанчаш кӀезига хиларга а ца хьежаш, Нохч-ГӀалгӀайчене хьайийллар Нохчийн ГӀалгӀайн краеведчески музейш, мехкдаьтта промышленноста Грозненски проектни институт, мехкдаьтта Ӏилман - тохкама институт (ГрозНИИ), кхыяраш.

Доккха маӀан долаш гӀулакх дар, 1926-ча шера исторен, социологен, филологен Нохч-ГӀалгӀай Ӏилма-тохкама институт хьаеллар а. Нохчийн гӀалгӀайн истори, этнографи тохкаш дукха балхаш даьд, хӀанз а ду институто. Цу чу хьайийллар аспирантура. ТӀом хьалехьа Ӏилман центр а хинна дӀаэттар институт. ТӀехьагӀо цу чу хьайийллар археологе, этнографе, социологе, Ӏилман атеизма, исторе, литература, метта сектораш, кулгйоазон фондий отдел, иштта кхыяраш. ХӀанз института библиотека фонде 100 эзар гаргга книжка да.

Укх тӀеххьарча массехк шера института болхлоша 8 — 10 кандидатски шиъ докторски диссертацена защита яьй. Уж ба Х. Туркаев, Х. Хизриев, Х. Акиев, О. Чапанов, Р. Ужахова, Х. Мамаев, Д. Чахкиев кхыбараш. Докторски диссертацеш язъеш ба Ӏилман болхлой А. Танкиев, Я. Ахмадов, В. Гиреев, кхыбараш.

Ӏилман балхаш тӀа кердадар гучадоаккхаш, пайдане къахьегаш хьабоагӀа Ӏилман кандидаташ — кхалнах М. Каратаева, З. Мадаева, Р. Ужахова, З. Хасбулатова, М. Арсанукаева.

Нохч-ГӀалгӀай республике таханарча денга Ӏилман-тохкама учрежденешка, вузашка, тайп-тайпарча доакъошка балхаш деш ва 2800 совгӀа Ӏилман болхло. Царех шовзткъеи итт гаргга доктор ва, хӀаьта 700 совгӀа Ӏилмай кандидат ва. Цу тайпарча лакхаленашка кхаьчай, дӀалаьрхӀача цхьан сага вахарал кӀезигагӀа йолча хана, вай республика.

Духхьал вайцига байза ца Ӏеш, республикал гаьнна араьхьа а дика боза Ӏилмай доктораш профессораш Ш. Алиев, И. Арсаханов, И. Алироев, Х. Ибрагимов, А. Куркиев, А. Саидов, Х. Мужухоев, кхыбараш.

Грозверча лакхерча дешара заведенешка къонача говзанчашта кхетам луш а хьехаш а ба вай кхалнах Ӏилманхой профессораш З. Гойгова, Ф. Оздоева, Ӏилмай кандидаташ Х. Саидова, М. Каратаева, З. Хамидова, Р. Мамаева, Р. Ахриева, М. Джамбулатова, кхыбараш.

ХӀаьта тха институто Ӏалаьмате дукха балхаш арахийцад Нохч-ГӀалгӀайчен исторех, вай республика кхыча къамашцарча бувзамех лаьца. ХӀанз деш да таханарча вахарах дола тохкама балхаш.

Республикерча Ӏилман-тохкама институташен вузашен массаза а хьинаре дакъа лоац боккха лоархӀам болаш йола Ӏилман-теоретически Ӏилман-практически конференцеш вӀаштӀехьйоахача, чакхйоахача. Масала, 1987 шера вай республике чакхъяьлар Сийлахь-боккхача Октябра хетаяь массехк Ӏилман конференци. Уж яр «Донен Къулбаседа Кавказен исторически Ӏилмай истори», «Болхлой класса историографе проблемаш» яха региональни Ерригроссийски, «Н. Ф. Гикало, А. Д. Шерипов, Г. С. Ахриев — Нохч-ГӀалгӀайчене Советий Ӏаьдал оттадара тӀехьара къовсамхой» яха республикански Ӏилман-пропагандистски конференцеш, «Советски литературен Кавказ» яха Ерригсоюзни Ӏилман конференци, кхыяраш.

Цу конференцеша мехка Ӏилманхошта шоайла вӀаши юкъарчал доаццаш бовза гӀо даь ца Ӏеш, Ӏилма дегӀадоаладе, хьалхашка латташ дола декхараш дикагӀа кхетаде гӀо дир.

Нохч-ГӀалгӀайчен Ӏилманхоша доккхал ду уллув ядача Дагестана, Къулбаседа-ХӀирий, Черсий-Балкхарой, кхыйолча Къулбаседа Кавказа краяшца, областашца цхьан Ӏилман а тохкама а балхаш деш, айхха бувзам болаш шоаш хиларах.

Ди тӀехьа чӀоагӀлуш а тоалуш а доагӀа Нохч-ГӀалгӀайчен лакхехьарча дешара заведеней, тохкама институтий СССР Ӏилман Академе керттерча учрежденешцара бувзамаш.

Ӏилма-тохкама институтий болхлоша, вузий хьехархоша шоай керттера декхар лоархӀ тохкамен хьехарен балхаш дарал совгӀа, партен правительстван социальашта хьинаре пропаганда елга, моттигерча партийни, профсоюзни организацеша, паччахьалкхен органаша тӀадиллар кхоачашделга. Цу тӀехьа тхоай низ хьинари ца кходеш къахьега массаза а кийча да тхо.

Ш. АХМАДОВ,
исторически Ӏилмай кандидат.

ВАЙ — ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ

ДЕНАЛА ШКОЛА ЯЬККХАР

Хургбола бӀухой кийчбара хӀанзарчоа лерттӀа база йолаш яц Назрановски районе № 1 йола Экажевски юкъера школа. Укхаза яц дика тир, спортивни комплекс, тӀема - технически кружокаш, тӀема гӀулакхьа кхувшбоагӀараш тӀаозара новкъостал дергдола кхыйола объекташ. Уж кхоачамбоацараш доллаше, укх школас хьалкхеваьв ерригача республике а доккхал де мегаргдолаш вола кхоъ бӀухо - интернационалист — Мержоев Тимур, АушевгӀар Саламханен Ӏийсан. Тимурен Саламханен депала гӀулакхаш кагирхошта дика довз, хӀаьта ЦӀеча Седкъа ордена кавалера Аушев Ӏийсах хӀанзарчоа ховш дукха дац.

Малав из запаса бӀухо, Аушев Ӏийса?

Цун биографи массане санна я. Ваьв, граждански тӀема шерашка массава а цхьатарра Советски Ӏаьдал чӀоагӀдеш, лорадеш майрра моастагӀчоа духьалъоттача Экажкъонгий - Юрта. Цу хана деникинцаша еррига юрт йоагайир, дуккхача экажевцаша шоай синош Ӏодехкар. Цу алан шерашка хинна унзара тӀемаш дицценнадац юрта цхьанена, воккхачоа а вӀамигачоа а. Цуна дола тешал да Аушев Ӏийсай а тӀем тӀа хиннача цун новкъостий а вахар.

1984 шера школа чакх а яьккха, водитела говзал Ӏомаяр духь из деша отт Назранерча СГПТУ-14. 1985 шера май бетта Советски Эскаре гӀулакх де вода.

Ший армейски вахаре Ӏийсас эггара халагӀа лоархӀ хьалхара деноаш. Цхьайолча хана хетар халонаш, тӀема гӀулакх Ӏомадеш цахаддаш чакхйоаха занятеш ла деналли низи тоъаргбац, аьнна. Бакъда, эггара критически минуташка из хьаллоацар ший новкъосташа, Безамца дег тӀара доагӀача дӀайхача дешашца дувц цо Афганистана шийца хала тӀема никъ дӀабихьача, тайп-тайпарча къамех болча ший новкъосташ — эрсех, узбекех, туркменех, киргизех, таджикех, азербайджанцех. Цар гӀулакхаш, цар денал — советски сага, советски бӀухочун дикагӀйолча оамалех хьадаьннар. ГӀулакхашца хьахьекхар цар дай а даьдай а тӀема традицешта шоаш тешаме хилар.

Запасе вахачул тӀехьагӀа а ший новкъосташцара бувзам боабац Ӏийсас: Каст-каста царга каьхеташ язду цо.

ЦӀеча Седкъа орден фу даьл, аьнна еннай шийга хаьттача, йист ца хулаш дикка ха яьккхачул тӀехьагӀа, Ӏийсас лоацца дийцар (жоп ца делча ше вутаргвоацалга кхетадаь хила дезар-кх по): «Тха группа Баграм-Кабул яхача маршрутагӀа йода цхьа колонна лораеш яр. КӀийленна тӀанийсделар тхо, ДӀаболабелар тӀом. Душманий банда йохайир».

Цу тӀем тӀа майрали деналли гойтарах Ӏийсана елар ЦӀеча Седкъа орден. Из цунна дӀаелар эскаре гӀулакх даь а ваьлна, цӀавенначул тӀехьагӀа.

Афганистане къаьстта дика кхетадир Ӏийсас патриотизми интернационализми яха дешаш Ӏалаьмате боккха низ болаш долга, духхьал ший къам мара ца лархӀар харцахьа долга, кхыча къамех болча пахагара цхьацца дика оамалаш хьаӀомае йиш йолга, саг, цу е вокх къамах вар, аьнна, ца лоархӀаш, цун дикача, беркатеча гӀулакхашка хьежжа лархӀа везалга.

Шийн армейски вахарах дувцаш Ӏийсас аьлар:

— Эскар эггара хьалха интернационализман денали школа я. Афганистане гӀулакх деча хувцаелар са оамал. кхыча тайпара мах бе вьлар хӀамай, тӀадилла гӀулакх, амар кхоачашдара бехктокхам лакхбелар. Цу хьакъехьа сона даим хьокхам телар командира — лейтенанта Кравчука. Хьаькъал долаш, боккъонца вола командир вар из: Аз а тха взвода берригача салташа а, хьааьнна валалехьа кхетадора, командир фу ала воалл, цун уйла. Кхераме задани кхоачашъе цунца ваха кийча вар моллагӀа.

Аушева Ӏийсас аьннача дешаша хьахьонх мел дукха хӀама Ӏомаду зӀамигача саго эскаре гӀулакх деча юкъа.

Ӏийсай шин воша ва эскаре баха ха тӀакхоачаш латташ. ХӀаьта шоай конституционни декхар кхоачашдаь баьннача боккхагӀболча вежарашкара — Бесланагарен Ӏийсагарен дика масал эца йиш йолаш ба уж. Теш со, цар а, ха хьатӀаэттача, шоай декхар цӀенеи тешшамеи кхоачашдергхиларах. ХӀана аьлча, АушевгӀар бахххе а дезалхо хьалкхеваьв Даьхенцара безам чӀоагӀа болаш, тӀадилла гӀулакх дизза кхоачашдар, къахьегама тӀера хилар керттера лоархӀаш.

ХӀанз Къулбаседа-Кавказски металлургически института механически факультете хьалхарча курсе деша вагӀа Аушев Ӏийса. Массехк шу даьлча специалист хургва цох. Цхьабакъда, массе а хана дагаухаргда цунна, Афганистане ший тӀема новкъосташца интернациональни декхар кхоачашдеш даьха деноаш.

А. МУТАЛИЕВ.

ГРАФИК КХОАЧАШЪЕШ

«Грозненский» совхозе укх деноашка чакхдоахаш латт кхашкара балхаш. Шоашта хьалхашка латта декхараш кхета а деш, хӀара дӀайхача денах пайда эца гӀерт механизатораш.

Таханарча денга 3055 гектара тӀа макха баьккхаб, 1024 гектара тӀа дӀабийнаб кени горохи, 1078 гектара тӀа культиваци яьй.

Шоашкара лакха хьокхамаш гойташ къахьегаш я 1, 2, 3 отделенеш. БӀаьстен балхаш дӀахьош къаьстта белгал ба Устаров Абу-Хьасан, Нанаев Гелани, Доскуев Хьусейн. Ялат дӀадера график кхоачашъеш къахьега гӀерт уж.

М. АХИЛЬГОВ.

● «СССР-ерча кооперацех» долча Закона проект ешаш

Юрта боахамерча перестройка кӀийле

Грозненски района боахамашта юкъе хьайбай продукци йоакхача, из паччахьалкхенга йохкача къаьстта дикагӀча оагӀорахьа белгалъяьннай «Советская Россия», «1-ча Мая», Ленина цӀерагӀа колхозаш. Цар кхаьнне а тӀеххоачашъяьй шурен дулхи даккхара планаш. Ала деза, соахка доакъар кийчдарен цох бизза пайда эцарен балхаш а цар дика чакхдаьхалгах. Районерча совхозий кулгалхоша, специалисташа, болхлоша во болх бу ала-м валлац со, цхьабакъда, колхозхоша даьхача толамашка кхача царна хӀанз а гаьна-м да.

Масала, Ленина цӀерагӀча колхоза къахьегамхоша ши кӀира хьалха кхоачашйир шурен дулхи даккхаран паччахьалкхенга дохкаран йола хьалхарча квартала планаш. Соахка укх хана хинначунца нийсйича цар 566 центнер шура, 527 центнер дулх дукхагӀа даьккхад. Кхы а дикагӀа хьокхамаш долаш чакхбаьннаб хьалхара кхо бутт «1 Мая» колхоза коллективо. Цо дулх дохкара кхо план, шура маьхала йоаккхача ши план совгӀа яьй.

Тахан уйла ю вай мишта карагӀдаьннад из де яхача хаттара? Шеко йоацаш из дара аьттув беннаб берригача вай юрта боахаме хулаш латтача революционни маӀан долча хувцамаша. Къаьстта из гуш да колхозий вахарга хьежача. Дукха ха йоацаш деррига советски халкъо юввцаргйолаш араяьннача СССР кооперацех йолча Советски Социалистически республикай Союза Закона проекто къаьгга хьахьокх уж толамаш хьадоагӀа хьаст юрта боахаме хулаш латта перестройка йолга. Колхозаш дукхагӀа шоай лоӀаме хиннай, шоаш шоашта финансировани ярген самоокупаемостаген льннай уж. Укх тӀеххьарча хана шерра юкъейоалаяьча бригадний дезален подрядо хӀанзалца пайда ца эцаш юсаш хинна таронаш гучаяьхай. Нах кхийттаб: дукхагӀен дикагӀен къахьегачо дукхагӀа алапи эц. ЦаӀ да дика вай общество цхьан моттиге сеца латтача шерашка санна гӀулакх дӀадола а даь, тӀаккха из «дицде» вай парти дага ца хилар, ше аьннар чакхдаккхара из тӀехьа хилар. Цунна дола тешал — вай мехка шерра ювцаш йола СССР кооперацех долча Закона проект. Цох майрра ала йиш я — из мехка юрта боахаме хулаш латтача перестройка правовой кӀийле я, аьнна.

Цо яхар кхоачашдеш дӀадаха деза вай.

I. ДЗЕЙГОВ,
КПСС Грозненски райкома юртбоахама отдела инструктор.

Нов. Е. П. Павловна
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Партийни, советски органашка дукхача шерашка беркате болх барах, ваьча денз 50 шу дизарца дувзаденна Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Павлов** Евгений Петровича — Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа тӀахьожаме Комитета председатела заместитела.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

С. КОЖУХОВСКИИ.

гор. Грозный
1988 шера 9 марте.

Нохч-ГӀалгӀай АССР МВД пожарни охрана Управлене болхлошта Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Социалистически доалахьен гражданий хӀамаши цӀерах лораеча дукхача шерашка цӀена болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи, Советски пожарни охрана 70 шу дизарца дувзаденна Нохч-ГӀалгӀай АССР Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Нохч-ГӀалгӀай АССР МВД пожарни охрана Управлене болхлошта:

Добек - Новаковский Виталий Эдуардовича — чурча служба подполковника.

Зарипахаджиева Хозмахмед Абубакаровича — чурча служба воккхагӀволча сержанта.

Зулаев Шамхан Саидовича — 4-ча военизированни пожарни даькъа кузнец - штамповщика.

Москаленко Александр Ивановича — чурча служба полковника.

Мусаев Нурди — чурча служба воккхагӀволча лейтенанта.

Николайчик Виктор Иосифовича — пожарно-технически выставка начальника.

Никулин Вячеслав Сергеевича — чурча служба подполковника.

Стукалин Лев Викторовича — чурча служба воккхагӀволча сержанта.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нох.-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

С. КОЖУХОВСКИИ.

гор. Грозный
1988 шера 9 марте.

ПЕРЕСТРОЙКА БӀУХОЙ ХИЛА

ХАДДАНЗА ТЕРКО Е ЕЗА ДЕШАШ

Республика ерригача къахьегама коллективашка санна, Сунженски автотранспортни предприяте коллективе а шерра социалистически яхь яьржай XIX Ерригсоюзни партийни конференцена сийленца накъаяхара. Цу яхье хадданза шоашкара масал телараш коммунисташ ба.

Перестройка елга укхаза хоалу предприяте моллагӀа участок хьайийцача. ХӀаьта эггара хьалхарча даькъе сага фактора лоархӀам айбелга хет партийни организацена керттера декхар. Цо дика кхетаду перестройка хьаер нах болга. Цудухьа администрацеца цхьана боахама, доал деча политически, экономически даькъе кхетам балара тӀаберзабаь болх овлангара денз тоабара дукхагӀа теркам тӀаухийт АТП партбюрос а. Цу кердача формашка довлалехьа коллективе организаторски а политико-кхетама а болх чакхбаьккхар коммунисташа. Массе участкашка чакхъяьхар хьайийлла партийни собранеш. Цига белгалъяьхар кердача хьалашка болх бара йола керттера мероприятеш.

Цул совгӀа, бригадашта кулгалделга аттача даккхара администрацен партбюроси структурни подразделенешка цхьадола хувцамаш дир. Иштта, нагахьа санна водителий шиъ мара бригада хиннаеце, укх шера 6 бригада вӀашагӀъеллай, вешта аьлча, хӀара бригаде автомашинаши нахи кӀезигагӀа хургбола гӀулакх вӀаштӀехьдаьккхар. Фу пайда белар цо? Из бахьанца хӀара бригада йиззача хозрасчета тӀа яккха вӀаштӀехьдаьлар, хӀаьта къахьегама мах бе даьлар боахама доалдара кердача хьисапе.

Предприяте балха лостам телача къахьегамхоша шерра дакъалоацаргдола партийни профсоюзни организацеша цхьаьна ерригача бригадашка (хӀаьта уж тха 7 я, 6 водителех латташи, цаӀ ремонтнии) советаш вӀашагӀъехкар. 9 феврале ерригача коллектива къахьегама совет хержар. Демократизаци елга дӀахо чоагӀ а деш, цо партбюроца цхьана юкъерча звенон болхлошта кулгалдара массехк сага кандидатура оттаяьй коллектива юкъарча собране хоржаргйолаш.

Иштта, гаража начальники производства начальники харжара кийчо еш я АТП. Уж хоржамаш хургдола денош а белгалдаьхад — 22, 26 апрель.

Техникана ремонт еча вӀашагӀъелла я цхьа комплексни бригада. Кердача хьисапе къахьегаш яьккхача хано къаьгга хьагойтад ерригача коллектива болх ритмично дӀабодалга, дукхагӀча даькъе ремонтни службах тийша долга. Цхьабакъда, укхаза тха деррига а дика да аьлча, харц хургдар. Къаьст-къаьстача болхлоша производственни дисциплина телхаеш моттигаш нийсъелар. Из бахьанце балхара дӀабаха бийзар слесараш Неволин, Статейкин, водителаш Балаев, Дадаев, кхыбараш. Цудухьа хӀанз тешшаме ала йиш я цу тайпара болхлой мугӀараш «цӀендарах» доккха беркат даьннад, аьнна. Таханарча дийнахьа прогулаш елга 70 процент кӀезигденнад, морально - психологически хьал тоаденнад коллективе. Цо таро хилийтар шийтталагӀча пятилетка шоллагӀа шу дикача хьокхамашца чакхдаккха. Духхьал 1987 шера 1 миллион 50 эзар сом пайда тӀабера тхона. Мовхьаш дӀа-хьа кхахьара план 157 процент кхоачашйир, заданел дикка дукхагӀа пассажираш дӀа-хьа бигар легковой таксешца. ХӀаьта къахьегама овсарле лурчагӀчул планал совгӀа лакхъяннай 6 процент.

Уж толамаш доахача яьржа хиннача социалистически яхье 1987 шера котъяьлар мовхьаш дӀа-хьа кхухьача водителий бригада. Цун кулгалхо ва КПСС член В. Муртазов. Цул дукха тӀехьа ца юсаш къахьийгар таксистий бригадо а. Оаха доккхал ду производстве хьалхалаттарех, водителех - коммунистех, производства ветеранех Ш. Шатаевх, К. Галаевх, А. Арчаковх, А. Джамалдаевх, М. Звягинцевх, М. Урусхановх, кхыбарех. Цуща цхьана белгал ца даьккхача нийса хургдацар боахама доал дара кердача хьалашка болх беча хана ремонтни болхлоша доаха толамаш а. Царех ба Х. Хакиев, Б. Израилов, В. Радионов, А. Конев.

КарагӀдаьнна гӀулакхаш чӀоагӀдара, къахьегама творчество дӀахо а дегӀайоалаяра администраце партийни, профсоюзни организацешца цхьана дӀабахача кхаь бетта итогаш ювцаш собранеш чакхъяьхай, дӀахо йодача хана де дезараш белгалдаьхад. XIX Ерригсоюзни партийни конференце сийна керда социалистически декхараш тӀанийцад. Коллективерча хӀара члена, хӀара бригада, предприяте бӀарчча коллективо тӀанийцад уж.

Укх шера дӀабахача 3 бетта балха итогаша тешал ду тхо нийсача новкъа хилара, хьалхашка латта декхараш коллективо дизза кхетаделга. 1988 шера 3 бетта 300 эзар сом гаргга цӀена пайда хиннаб предприятена, ши план кхоачашъяьй мовхьаш дӀа-хьа кхухьача колонна, 112 процент план кхоачашъяьй таксистий бригадо. Таханарча дийнахьа Муртазов керте латта мовхьаш дӀа-хьа кхухьача водителий бригада май бетта тӀеххьарча деной чотагӀа болх бу. Иштта дика толамаш даьхад автобусаш тӀа болх беча номер 4 йолча колонна водителаша а. Цунна керте латт предприяте ветеран А. Березовский.

КарагӀдаьннарех дувцача хана белгалдаккха деза перестройка еча де дезаш хӀанз а дукха хӀамаш долга. Царех да: дисциплина чӀоагӀъелга, производствана доал деча йизза демократизаци юкъейоалаелга, наьха социально-бытовой хьалаш тоаделга. Уж дешаш партийни организаце, ерригача къахьегама коллектива хадданза теркама кӀалха лоаттаде дезаш да.

В. ПОПОВ,
Сунженски автотранспортни предприяте партбюро секретарь.

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАГIА

1988 шера цхьоалагIча квартале республика экономически социальнии дегIайоалаяра паччахьалкхен план кхоачашъяра итогех

I. ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ЮКЪАРА ЭКОНОМИЧЕСКИ ХЬОКХАМАШ

Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша парте XXVII съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш практически кхоачашъеш 1988 шера 1-ча квартала дIахо общественни производства дегIайоалаелга, цун эффективность лакхъелга Iалашдаьд.

ЛеррагIа кхоачашъяьй радикальни экономически реформа, юкъекхийлай керда боахама механизм. Наьха хьалтаро тоаеннай.

Промышленносте продукци хьаяра боарамаш, къахьегама овсарле лакхъеннай, агропромышленни секторе дулх, шура дукхагIа йоакхх, хьайбай продуктивность лакхъеннай.

Машиннаькъа транспортаца мовхьаш дIа-хьа кхахьара боарамаш дегIадаьхкад, доалдара структура, боахамий формаши методаши эргаяьхай.

Цунца цхьана, 1988 шера I-ча квартала итогаша хьахьокх радикальни экономически реформе кхоачашъеча халкъа боахама цхьадолча доакъоша гучадалийта тIехьадисар эшаде мегадоацилга.

Производства болх юкъагIбувлаш, промышленни предприятей дикка дукхагIдолча дакъо продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачаш ца деш моттигаш нийсъеннай. Дуккха объекташ хьалъяра нормативни хаьнаш телхаяьй, материальни ресурсаш йоаяьй, йоагIачул дукхагIа дIаахийтай. Дуккхача предприятей, организацей финансови хьал хIанз а во да. Баха нах лакха дикал йолча товаращца, гIулакхашца биззача боараме Iалашбаьбац.

1988 ШЕРА I-ча КВАРТАЛЕ РЕСПУБЛИКА ЭКОНОМИЧЕСКИИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГIАКХУВЛАРА КЕРТТЕРА ХЬОКХАМАШ ДЕГIАДАХКАР ХЬАХЬОКХ УКХ ДАННЕША:

	1988 ш. I кв. проценташца 1987 ш. I кв. нийсъича.
Промышленноста продукци	102,6
Халкъа боахама эша товараш хьадар	115,3
Промышленностера къахьегама овсарле	101,7
Дулх дакхар	117
Шура яккхар	102
Машиннаькъа транспортаца мовхьаш дIа-са дахьара боарам	102,3
Бувзама гIулакхаш дар	107,2
Болхлойи гIулакхерча маьхеи дукхал	101,7
Паччахьалкхенеи кооперативнии торговле розничнии товарооборот	99,9
Бахача наха маьхах гIулакхаш дара боарам	107

Дуккхача предприятешка договорагIа продукцена поставкаш яра дисциплина лакхъеннай. БIарчча хьанийцача промышленносте продукци дIа ца йохийташ йитара боарам 1987 шера 1-ча кварталаца нийсбича 4,8 млн. сом кIезигбеннаб.

ДикагIча темпашца дегIанхай машиностроени, металлообработка — цига продукци 7,2 процент тIакхийттай, яйгача промышленносте — 20,8 процент, кхачан — 12,5 процент.

II. ОБЩЕСТВЕННИ ПРОИЗВОДСТВАНА ИНТЕНСИФИКАЦИ ЯР

Iилма-технически прогресс. Болх беш йола предприятеш технически Iалашъярген реконструкци ярген пачхьалкхен капитальни вложеней фондашкара 16,1 млн. сом дIадахийтад.

Дикка дукхагIа балхаш даьд машиностроене, мехкдаьтта чакхдоаккхача, ишта цхьадолча кхыча доакъошка.

Кара а ерзаь, арахеца йолаяьй 90 совгIа тайпара керда продукци, цу даькъе халкъа боахаме эшача товарий 82 тайпа. Юкъейоалаяьй керда 23 прогрессивни технологически процесс, царех 4 ресурсаш кхоеш я.

Юкъейоалаяьй комплексно механизированни а автоматически а оборудоване 14 единица.

ГIишлош еча дIахо юкъейоалаяьй монолитни аьшкбетонах сооруженеш хьаяра прогрессивни способаш, оборудованена а конструкцешта а монтаж яра йола комплексно-блочни метод.

Ишта пайда ийбаьб аьшкбетонни изделейи, конструкцейи дикала тIехьа тIахьожам лоаттабара йолча методех.

Цунца цхьана прогрессивни машинаш, оборудоване прибораш, технологи кхоачамболаш юкъенхийла яц. Iилма, техника дегIакхувлара задани кхоачашдечара тIехьадисар дIадаьккхадац.

Къахьегама овсарле лакхъяра йолча лоархIамерча резерве — кулг кара деча балхашта механизаци елга сихдеча, гIишлон техниках пайда ийбелга тоадеча хоалуш хувцамаш хиннадац. Мовхьаш кхухьа автомобилаш доагора металла газаца болх барга яхара гIулакх мела кхоачашлу.

Продукце дикал. Паччахьалкхен приемкас технологически дисциплина лораяра, продукце дикал тоаяра тIехьара бехктокхам лакхбаьб.

Паччахьалкхен приемка йиъ предприяте потребителашка дIайохийташ йола 1,9 млн. сома маьха во продукцена никъ бийхкаб, цкъаза дIахьонхаше дIа ца эцаш, йоагIаш йола обработка е аьнна юхаяйтай ерригача продукцех 3,8 процент. Кхы мегаргIйоацаш лаьрхIай 21 эзар сома маьха продукци.

Лакхерча категоре продукце удельни дозал бIарччача республика промышленносте гIолла продукце юкъарча боараме массехказа лакхденнад. хIаьта хIанз из 1987 шера 1-ча квартала 7,7 процента хиннача, хIанз 9,8 процент хул. Яйгача, кхачан промышленноста предприятеша хIанз а тIехьа торговле дIаухийта дикка дукхагIа йола продукци лохерча боараме я.

Производственни потенциалах пайда эцар. Производстваш шин, кхаь сменни балха режимага йоахаш латт.

Балха сменность лакхъяра бахьан долаш мукъа дувлача производственни майдаш тIа керда прогрессивни оборудовани дIаувттаю халкъа боахама эша товараш дукхагIа арахецар духьа.

Цхьайолча, ший тайпара лакха къахьегама овсарле йолчен маьха еза йолчен техникага болх байтар массехказа лакхденнад, бакъда, бIарчча хьанийцача металла обработка еш йолча оборудованех пайда эцалга практически тоаденнадац. Юха юкъенхувла мощносташ караерзаеча долаш дола кхоачамбоацараш хIанз а дIадаьхадац.

Къахьегама ресурсех пайда ийбар. Производственни доакъошка — промышленносте, юрта боахаме, гIишлош еча, транспорте болх беш болча нахах цхьабараш кIезигбеш, мукъабоахаш моттигаш хиннай. Керттерча даькъе уж бахача наха гIулакх дара сфере дIахьожабир. Доалдара аппарата болхлой кIезигбелга, промышленносте, гIишлош еча, юрта боахаме къахьегам вIаштIехьбаккхара йола прогрессивни формаш дIайоаржаелга чакхдаьхад.

ДегIанхай кооперативнии индивидуальнии балха сфера. Квартал чакхйоалаш кооперативашка болх беш 704 саг вар, хIаьта шу доалалуш уж 343 саг мара вацар. 1988 шера I-ча квартале цар 1397 эзар сома маьха продукци ехкай, гIулакхаш даьд.

Шерлуш латт производствана доалдечара демократизаце процесс. ДукхагIбола предприятей, организацей, боахамий кулгалхой къахьегама коллективаш хорж.

Боахама механизм эргаяккхар. КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенешка хьежжа экономика доалдеча овлангара перестройка яра мероприятеш чакхъяьхай.

ДIаяхача квартале йиззача боахама расчетен шоаш шоашта финансировани яреи хьале болх баьб ерригача промышленни продукцех 80 процент арахецаш йола промышленноста 98 объединенейи, предприятейи.

Шоаш шоашта финансировани яра хьале болх баьча предприятеша болхлой кIезигбеш, къахьегама овсарле лакхъю, хIаьта цунца рационально пайда эц къахьегама ресурсех.

Цунца цхьана, боахамий кердача механизма совленех биззача боараме пайда эца вIаштIехьдаьннадац. Кердача хьалашка болх беча предприятеех дукхагIчар потребителашта товараш лоаттадара декхараш биззача боараме кхоачашдаьдац. БIарчча хьанийцача йиззача боахамий расчета хьале болх баьча промышленни предприятеша 1988 шера I-ча квартала пайда бара план кхоачашъяьяц. ДукхагIа теркам тIаоза беза материально-технически Iалашо яра гIуланха.

III. МАТЕРИАЛЬНИ ПРОИЗВОДСТВО ДЕГIАЙОАЛАЯР

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

1988 шера I-ча квартале бIарчча промышленносте паччахьалкхен заказага хьежжаи потребителащцара даьча договорагIа духхьала вIаши даьча бувзамегIеи продукцена поставкаш яра договорни декхараш 1987 шера I-ча квартала 97,2 процент хиннача, хIанз 98,2 процент кхоачашдаьд. Шоай декхарех лоархIаянзар 14,5 процент объединенеши предприятеши.

Промышленни продукци тIакхетар дIадахача шера январь — мартаца нийсдича 2,6 процент хул, къахьегама овсарле 1,7 процент лакхъеннай.

1988 ШЕРА ЦХЬОАЛАГIЧА КВАРТАЛЕ ПРОДУКЦЕНА ПОСТАВКАШ ЯРА ДОГОВОРНИ ДЕКХАРАШ, ПАЙДА БАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР, ПРОДУКЦЕ (БАЛХИЙ, ГIУЛАКХИЙ) БОАРАМ ДЕГIАБАР ХЬАХЬОКХ УКХ ДАННЕША:

	Договорни декхараш кхочашдар: План кхоачашъяра процент	Договорни декхараш кхочашдар: ДIа ца яьш йисса продукци млн. сом	Договорни декхараш кхочашдар: Декхараш кхочаш ца даьраш %	Фактически дегIадара темпаш: Къахьегама овсарле %	Фактически дегIадара темпаш: Продукци боарам маьхашца нийсбича
Еррига республике гIоьла	98,2	8,6	14,5	101,7	102,6
Союзни доалахьара промышленность	98,1	6,9	37,5	102,7	100,3
Республикански доалахьара промышленность	98,5	1,7	7,5	105,0	111,0
цу даьккъе: НГIАССР Министрий Совета доалахьара промышленность	99,0	0,2	8,3	98,6	116,7

Машиностроительни министерствай предприятешка структурен продукце ассортиментеи эргаяккхара, лакха эффективни изделеш караерзаяра, уж арахецилга шердара хьакъехьа мероприятеш чакхъяьхай.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЗАКАЗАГА ХЬЕЖЖАИ ПОТРЕБИТЕЛАЩЦА ДАЬЧА ДОГОВОРАГIА ДУХХЬАЛА ВIАШИ ДАЬЧА БУВЗАМЕГIЕИ ПРОДУКЦЕНА ПОСТАВКАШ ЯРА ДОГОВОРНИ ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАР, КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯЛАР, ПРОДУКЦЕ БОАРАМ ДЕГIАБАР ХЬАХЬОКХ УКХ ДАННЕША:

	Продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдар	ДегIаахара фактически темпаш: Къахьегама овсарле	ДегIаахара фактически темпаш: Продукце (балхий, дехча гIулакхий) боарам.
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	98,3	74,7	98,5
Ленина орден лелаю «Грознефть» производственни объединени	100	104,6	95,6
«Грознефтемаш» завод	100	101,3	101,5
Карабулакски химически реагентий завод	78,5	87,9	103,5
Грозненски мехкдаьтта чанхдоаха завод	100	105,9	96,8
Грозненски «Нефтехимзапчасть» завод	100	98,7	110,9
Гудермесски «Нефтехимзапчасть» завод	100	115,4	131,8
«Красный молот» завод	99,5	117,3	111,5
«Оргтехника» яха Грозненски производственни объединени	100	111,9	111,1
«Промавтоматика» НПО опытни завод	100	121,7	126,5
«Пищемаш» завод	87	76,2	72,4
«Электроинструмент» завод	95,4	132,9	142,5
«Трансмаш» завод	100	82,2	83
Электромеханически завод	100	92,9	102,3
Гудермесски медицински инструментий завод	95,2	110,8	106,1
Биохимически завод	93,3	118,2	110,5
«Терек» яха Нохч-ГIалгIай производственни дахчан хIамаш ю объединени	100	104,5	103,2
«Союзавтоматстром» опытно-экспериментальни завод	100	109,2	100,9
Электроремонтни завод	100	103,7	120,7
Цементни завод	100	110,9	105,1
«Стройиндустрия» объединени	96,6	98,4	97,5
Карьероуправлени	100	116,6	123,4
Грозненски ремонтно-механически предприяти	100	94,3	87,3
«Аргунводпром» производственни объединени	96	96,2	101,2
«Чеченингушводстрой»	100	100,4	98,5
Аргунски аьшкбетонни конструкцей завод	100	101,8	100,7
Хьун боахама министерство	100	98,5	96,2
«Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завод	100	107,1	112,4
Назрановски трикотажни фабрика	100	106,3	108,8
Производственни швейни объединени	100	130	121,4
Грозненски ногIа гIирс бу фабрика	100	96,7	101,3
Маьхпродуктай управлени	100	104,1	106,3
Грозненски экспериментально-механически завод	100	111,8	108,2
Маьхх йоттанен макаронни промышленноста управлени			
«Чеченингушстройматериалы» производственни объединени	95,3	93,9	95,7
Моттигерча промышленноста министерство	100	106,5	127,8

1988 шера I-ча квартале продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдаьд г. Грознерча Октябрьски, Надтеречни, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Ножай-Юртовски, Советски, Веденски районни промышленни предприятеша.

Сунженски, Шалински, Назрановски, Заводской районни промышленноста продукцена поставкаш яра декхараш.

Республика хIара ворхIлагIча предприяте договорни дисциплина телхаяьй.

Продукце лоархIамегIдола тайпаш хьадар хьахьокх укх даннеша:

	1988 шера I кв. хьадаьр	План кхоачашъяра процент	1988 I кв. проценташца 1987 ш. I кв. нийсъича
Электроэнерги, миллион киловатт сахьат	858	—	99,1
Газ, миллион кубически метр	417	109,4	97
Ацетон, эзар тонн	13,5	99,5	99,3
Фенолаш, эзар тонн	20,9	100,6	101,8
Мехкдаьтта аппаратура млн. сом.	2,3	97,2	133
Кхачан промышленноста лаьрхIа технологически оборудовани, цун запасной оатхалаши — млн. сом.	3,1	75,7	84,5
Механизировани гIишлон-монтажни инструмент, эзар	116,4	86,2	141,4
Цергаш йола макхаш, эзар	167	90,3	90,3
Тракторни прицепаш, эзар	3,5	91,9	79
Трансформаторни подстанцеш,	388	100,0	100,3
Электрофотографически аппараташ,	359	99,2	55
Хьу хьаараозар (колхозаш кийчъяьр а йоацаш), эзар кубически метр	21,9	99,5	91,3
цу даькъе: гIулакхага йода хьу, эзар кубически метр	15,7	98,1	91,8
Хьерх хьенха хьу, эзар куб. метр	10,1	86,3	100
ГIишлон кирпишк — млн. шт. условни кирпишк	38,8	91,1	91,1
Цемент, эзар тонн	158,5	102,3	102,3
ВIашагIхетта аьшкбетонни конструкцеши, оатхалаши (эзар кубически метр)	58,6	103,2	103,4

1988 шера I-ча квартале паччахьалкхен заказал тIех канденсат йолаш 30 эзар тонн мехкдаьтта, 36 млн. кубически метр газ яьккхай. Ишта 117 тонн полиэтилен, 127 тонн фенол. Коача газ, доагаду мазут, автоматизаце средствашци царна лаьрхIа оатхалаши, медтехника изделеш арахецара паччахьалкхен заказаш кхоачашдаьд.

Цунна цхьана лаьрхIача боарамашка лоаладаь болат, мехкдаьттапромыслови, геологоразведочни оборудовани, бутилови, изобутилови спирт, В-12 яха ялата витамин арахецалга Iалашдаьдац.

ЛаьрхIачул кIеанагIа арахийцад ацетон, тракторни прицепаш, механизированни гIишлон монтажни инструмент.

Халкъа боахама эша, кхачан доаца товараш арахецара план кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

	1988 ш. I квартале хьадаьр	План кхоачашъяра процент	1988 шера I кв. проценташца 1987 шера I кв. нийсъича
Радиоприемни устройстваш, эзар штук	76,7	94,7	114,9
Мебель (рознични маьхех) млн. сом	8,3	96,9	102,5
Аьшка пхьегIаш, тонн	14	40	200
Аьшка мингеш, эзар	6	100	100
Бытови химе товараш, млн. сом	3,7	100,4	81,5
Аьшнан ловзоргаш (розничнича маьхех), эзар сом	35	87,5	7-зза
Пластмассови ловзоргаш (рознични маьхех) эзар сом	80	112,7	108,1
ЯЙГАЧА ПРОМЫШЛЕННОСТА ИЗДЕЛЕШ			
Швейни изделеш, млн. сом	3,4	96,4	101,7
Чухьа дувхаду бáрзкъаш, эзар	2,5	100,1	115,4
ТIехьнахьа дувхаду барзкъаш, эзар	171	104,3	126,7
Пазаташ-насекш, эзар пар	106	2,9-зза	126,2
Когa гIирс — млн. пар	660	105,9	111,1

Укх шера цхьоалагIча квартале тайп-тайпарча маьхех халкъа эша товараш (корта бохабу маларех доаккхар а доацаш) 119,4 миллион сома маьха хьадаьд.

Январь-марте халкъа боахаме эша товараш хьадара юкъара боарама задани 103,8 процент кхоачашъяьй, уж арахецалга дIадахача шера укх ханаца нийсдича 15,3 процент дегIаденнад. Цунца цхьана хьалхашка оттадаьча заданех лоархIаянзар: «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени, заводаш: «Красный молот», «Пищемаш», «Электроинструмент», «Стройиндустрия» яха производственни объединени.

Яйгача промышленноста товараш дIадахача шераца нийсдича дукхагIа арахийцад. Цхьабакъда дуккхача изделей ассортименти дикали наха дIадехарашка хьежжа яц.

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ ЯР

ЦхьоалагIча квартале 19,4 млн. сома маьха керттера фондаш юкъейоалаяьй, цох плана 19 процент хул. Караерзаяьй 55,6 млн. сом паччахьалкхен капитальни вложенеш 20,7 млн. сом предприятей фонди.

1988 шера цхьоалагIча квартале подрядни балхий план 94 процент кхоачашъяьй. Подрядни гIишлон-монтажни организацеша 1987 шера I-ча кварталаца нийсдича 16 процент кIезигагIа болх баьб.

Керттерча подрядни организацена шоай низаца даьча подрядни балхий план кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

	1988 шера I кв. план кхоачашъяр (млн. сом)	План кхоачашъяра процент
Нохч-ГIалгIай гIишлон управлени	12,2	71
«Гроэтрубопроводстрой»	4,6	106
«Чечингушводстрой» гIишлон управлени	5,8	103
НГIАССР Минводхоза подрядни организацеш	1,4	116
«Чечингражданстрой» трест	3,2	100,4
«Чечингагропромстрой» объединени	7,9	100

1988 шера I-ча квартале подрядни балхаш дара планах лоархIа ца еш йиссай кхоалагIа дакъа гIишлон-монтажни организацеш. ГIишлош еча хьалха санна средстваш дуккхача объекташта дIа-хьа а екъаш йоаю. Укхаза 62 гIишлон организаци коллективни подрядагIа болх беш я.

Боахамий способах деча балхий боарамаш мела дегIаух, уж 1988 шера I-ча квартале 1,7 млн. сома маьха, е шера планах 9 процент мара даьдац.

(Инстедоалар хурга).

Нохч-ГIалгIайчен радио— 60 шу дузаш

Къамаьл ду Грознера...

Кхоьзткъа шу дизад Нохч-ГIалгIайчен радио болх бе йолаенна. «Къамаьл ду Грознера!» яха дешаш эггара хьалха хьахезад эзари нийсбIаьи ткъаьи бархIлагIча шера, вурийтталагIча апреле. Цхьа сахьат гаргга ха мара дIалацацар цу хана радио гIолла деча къамаьлаша. Моттигерча вахарах йола лоацца хроникеи газетий обзорашн мара яцар дIаешаш хиннараш.

Эзари нийсбIаьи ткъаьи иттлагIча шера денз дIадоладир Нохч-ГIалгIайчен юрташта радиофикаци яра балхаш. Эггара хьалхара радиоузел дIаоттайир Урус-Мартане. 1937 шера болх беш яр ткъаьи бархI радиоузел, царех аханел совгIа яраш юртий районашка а йолаш.

Социализм хьалъеча дерригача шерашка боахам а культура а дегIайоалаяра лоархIаме декхараш кхоачашдеча областной партийни организацена дика гIо-новкъостал даьд радиос. Радиопередачай керттера темаш масса хана а къахьегам, саг, социалистически яхь, керда вахар хьалдара новкъарленаш ераш фуд дувцаш хиннай. Радиопередачашка хестабаьб хьалхарча пятилеткай къахьегама толамаш даьхараш. Царех очеркаш, корреспонденцеш язъяьй, уж стихашца а иллешца а хестабаьб.

Бокхха лоархIам болаш хиннай радио Сийлахь - боккхача Даьмехка тIема шерашка. Цо хIара денна дувцар дуккхача адамий турпалленах, фронтерча а тылерча а патриотизма боккхача низах.

Лирача моастагIчунцара — немецко - фашистски ордингашцара эгIазал денгара денга совйоахар дунен тIа цIи хезача Левитана оазо. Къавстта теркам тIаозаш дар фронтера хьаухаш а фронте дIаухаш а дола письмош. Еррига а радиожанраш тIаерзаяь яр фронта, къиза моастагIа эшавара. Партийни организацеша шерра пайда эцар радиох «Дерригa фронта, деррига а котало яккхара!» яха керттера декхар кхоачашдара.

Ишттача боккхача лоархIамера декхараш дар бохабаь халкъа боахам юхаметтаоттабеча а тIом дIабаьнначул тIехьагIарча пятилеткашка а радиос кхоачашдаьраш.

Областной партийни организаце хадданза йоакхояьй республикански радиовещани тоаеш эргаяхара, передачай идейни а художественни а боарам айбара, радиожурналистий профессиональни говзал лакхъяра.

ДIадахача кховзткъа шера Нохч-ГIалгIайчене дика дегIаенай радио. Болх беш я дика низ бола РВ-23 яха радиостанци. Типови проектах хьалдаьча радиоцIеношка, болх беш я керда аппаратура, шийга хьожаш тIехдика говзал йола специалисташ а болаш. Передачаш ю шин программагIа, эрсийн, нохчийн, гIалгIайн метташка ден-буси цхьайтта сахьата. КIезига я, кхыметтел гаьнарча лоамашка а тIехьа, радио дIа ца кхоачаш йола моттигаш.

Радиоца цхьана республике шерра яьржай телевизионни вещани а. Наьха вахаре шийна йоагIа моттиг йизза дIалаьцай цо. Шин программах дIахьош я телевизионни вещани. Болх беш я хIанзарча оборудованеца кийчъяь телевизионни центр, дIа-юха кхувлаш йола телевизионни станци. Езткъеи итт процент гаргга бахаш бола нах хьеж телевизионни передачашка. Наггахьа мара нийслац хIанз кIай-Iаьржа бесаш хьагойтача телевизорех пайда эцаш бараш. ХIара цIагIа хIана яц аьнна бос бола телевизораш я.

Радиопередачаш сакъердамегIа а хулийт, цар чулоацам лакх а бу Коммунистически парте съездий а, пачхьалкхен а, правительствай а документаша, советски наьха вахар тоадара хьакъехьарча а машар чIоагIбара хьакъехьарча документаша.

Дерригача советски адамий вахар эргадувла доладелар. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа.

Советски пачхьалкхен а берригача Советски наьха а вахаре доккха хIама хилар КПСС XXVII-ча съездах, цо тIаийцача исторически документех. Советски халкъо гуш бола гIа баьккхаб перестройка новкъа, вахаре бокъонца йола революционни эргалонаш яра новкъа. Советски общества вахара юкъе шерра моттиг дIалоацаш я демократизаци, гласность, керда экономически реформаш, боахам дегIабоалабара дикагIа дола наькъаш. Радиожурналисташа шоай еррига кхоллама таронаш оарцагIъяьха къахьег парте съезда а цул тIехьагIа хиннача КПСС Центральни Комитета Пленумий а решенеш вахаре кхоачашъяра. Махулла бIаьхегIа хилийта гIерт микрофонни материалий чулоацам, эргаяха гIерт передачай формаш. Масса хана а болх беш я радиоцIеношка рабселькорий школа, хадданза шерью штате боацача авторий актив, методически гIоновкъостал ду районни радиовещане болхлошта. Хадданза ек эфире штате боацача авторий письмоех оттаяь передачаш. Рабселькорий письмоша тхона новкъостал ду вахар кIоаргагIа довза, лоархIамегIа а хьалхагIа кхоачашде а деза декхараш ший ханнахьа кхетаде, радиопередачай программа эргайоахаш тоае.

Вай лахке белгалдаьккхача бесса, микрофонни материалашта юкъе керттера моттиг дIалоац къахьегамо, къахьегача сага сийлено. Къахьегама коллективай вахаро, советски къамашта юкъерча доттагIлено, наьха вахара хьашташ Iалашдеча сфера предприятей балхо, наьха вахарца нийслуш долча кхоачамбоацараша. Дукха я радио программа юкъе лоархIамегIарча передачай рубрикаш а цIераш а.

Халкъа боахама а культура а доакъошта йолча редакцеша, хIаьта ишта партийни вахарен пропагандан редакце кийчъю хьалхе а денз увттаяьча квартальнии тематически планаш тIа белгалъяьха передачаш. Халкъа боахама редакцеша — промышленностеи транспортеи, юрта боахамен редакцеша тайп-тайпарча жанрашца довзийт производственни предприятей вахар, цар балха опыт, карагIдаьннараш, перестройка даькъе цар дераш. Эфире ек «Пятилетка правофлангови бараш», «Болхлочоа хетар», «Къахьегамо доаккх сага сий», «Социалистически яхье хьалхалаттараш», «Качество — предприяте балха кизга», «Юрта вахар», «Кийчон линейка тIа», «Доакъар, цIаьнха а доакъар», «Юртара соцкультбыт, миштай хьогI», «Халкъа тIахьожам гIулакх деш ба», ишта кхыйола темаш.

Партийни вахарен пропагандан редакцеша керттерча даькъе терко ю юххьанцарча партийни организацей организационно - политически а идеологически а балха. ХIанзарча перестройка замах лоархIамера декхараш кхоачашде декхарийла йолча юххьанцарча партийни организацей а хIаьта ишта партийни комитетий а дикагIа йола балха опыт хьагойт редакцеша.

ЛаьрххIа терко еш кийчъю редакцеша советски халкъашта юкъерча интернациональни доттагIалах йола передачаш. «Интернационализм — вай вахара закон», «Барттайнача дезале», КИД оалаш йола интернациональни доттагIлен клуб яхача а ишта кхыча а передачашка дувц дохаргдоацача тIехь-тIехьагIа чIоагIлуча къамий доттагIленах. Цу тайпара передачаш дукхагIча даькъе къахьегама коллективашкара масалаш юкъе долаш хул.

Йоккха моттиг дIалоац радиопрограмма юкъе патриотизмах йолча передачаша. ХIара бетта кхаь меттала эфире ек «Патриот» яха передача. Уж кийчъю литературно - драматически редакцеша. Кагирхоштеи дешархоштеи лаьрхIа передачаш кийчъеча редакцеша дукхача хана денз хьаяхь «Хьона Даьхе, салтечун догI» яха радиоладувгIархошта езаенна передача.

КIезига моттигаш дIалацац хIара кIиран увттаеча программашта юкъе атеизмах йолча, вахаре нийслуш дола тайп-тайпара кхоачамбоацараш дIадахара хетаяьча передачаша. Уж ек «Атеист», «Перестройка: публициста гучча бесса», «Сатирически микрофон», «Саг, общество, закон» яхача а ишта кхыча а рубрикашта кIалха. Йоккха моттиг дIалоац микрофонни материалашта юкъе тайп-тайпарча темаех йолча къонача тIехьенна коммунистически кхетам баламбара хетаяьча литературно-драматически а кагирхоштеи бераштеи лаьрхIа йолча а передачаша.

ХIара передача, радио гIолла деш дола хIара къамаьл тIадерзадаь да пятилетка декхараш ханал хьалха кхоачашдара, парте XXVII-ча съезда исторически решенеш лерттIа кхоачашъяра, хургйолча ткъестлагIча Еррига союзни партийни конференцена сийленца накъадахара.

Нохч - ГIалгIайчен радио кховзткъа шу дизар белгалдоаккхаш цIераш яха йоагIа хьаьнала а сийленца а дуккха хьалха денз къахьийгача радиожурналистий: Адуев Мамеда, Шамилев Iандарбека, Айсханов Шамсуддина, Ведзижев Идриса, Ведзижев Ахьмада, Нагапетьяна Вагана, Мамакаев Iарбе, Жимаринский Олега, Тимофеев Кирилла, Железняк Александра, Кунмов Александра Шамилева Хьавай, Попов Петра, Ахмадов Iумара, Саидов Ахьмада, Шипулина Иринай, Тасуев Султана, Тебоев Туhана, ишта кхыбарий.

Хь. ГАЛАЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Гостелерадио вокхагIа вола редактор.